

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA O'YIN FAOLIYATINING RIVOJLANTIRUVCHI AHAMIYATI

Ravshanova Dildora Shavkat qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti, talaba

+998 50 074 84 01

Ilmiy rahbar: Xurramova Mohidil

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20637462>

Annotatsiya: Mazkur tezisda maktabgacha ta'lim tizimida o'yin faoliyatining rivojlantiruvchi ahamiyati yoritilgan. Unda o'yin faoliyatining bolalar psixikasi, intellektual salohiyati hamda ijtimoiy rivojiga ta'siri ilmiy-pedagogik jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, o'yin faoliyatining maktabgacha yoshdagi bolalar uchun yetakchi faoliyat turi ekanligi va uning ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni ochib berilgan. Tezisda o'yin orqali bolalarda mustaqil fikrlash, muloqot qilish, muammoli vaziyatlarni hal etish kabi ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyatlari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit So'Zlar: O'yin faoliyati, rivojlanish, pedagogik jarayon, intellektual rivojlanish, ijtimoiylashuv, nutq rivoji, didaktik o'yinlar, rol o'yinlar, innovatsion metodlar.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tizimi bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashda muhim bosqich hisoblanadi. Ayniqsa, bu davrda bolalarning psixik, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishida o'yin faoliyati yetakchi o'rin egallaydi. O'yin – bu bola uchun nafaqat hordiq chiqarish vositasi, balki uning atrof-muhitni anglash, tajriba orttirish va shaxs sifatida shakllanish jarayonining asosiy vositasidir. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda o'yin faoliyatiga rivojlantiruvchi omil sifatida katta e'tibor qaratilmoqda. Chunki o'yin jarayonida bola mustaqil fikrlashni, muammoli vaziyatlarni hal etishni, muloqot qilishni va ijtimoiy rollarni egallashni o'rganadi. Shu jihatdan, maktabgacha ta'lim tizimida o'yin faoliyatining mazmuni va uni samarali tashkil etish masalasi dolzarb hisoblanadi. Mazkur tezisda maktabgacha yoshdagi bolalar rivojida o'yin faoliyatining ahamiyati, uning pedagogik va psixologik jihatlari hamda ta'lim jarayonidagi o'rni yoritiladi.

DOLZARBLIGI

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish va uning samaradorligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu jarayonda bolalarning intellektual, ijtimoiy va emotsional rivojlanishini ta'minlashda samarali pedagogik vositalarni qo'llash zarurati ortib bormoqda. Ana shunday muhim vositalardan biri — o'yin faoliyatidir. Zamonaviy bolalar axborot texnologiyalari ta'sirida ulg'ayayotgan bir davrda ularning tabiiy rivojlanish ehtiyojlarini to'g'ri yo'naltirish, faol va mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida tarbiyalash dolzarb masalaga aylanmoqda. O'yin faoliyati esa bolalarning diqqat, xotira, tafakkur va nutq kabi muhim psixik jarayonlarini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Maktabgacha yosh davri bola hayotining eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, aynan shu davrda uning shaxsiyati, dunyoqarashi va asosiy psixik jarayonlari shakllana boshlaydi. Ushbu jarayonda o'yin faoliyati yetakchi faoliyat turi sifatida namoyon bo'ladi. Psixolog olimlar ta'kidlashicha, bola o'yin orqali atrof-muhitni anglaydi, kattalar faoliyatini takrorlaydi va ijtimoiy tajriba orttiradi. O'yin jarayonida bola erkin harakat qiladi, bu esa uning ichki ehtiyojlari va qiziqishlarini ro'yobga chiqarishga yordam beradi. Pedagogik nuqtai nazardan, o'yin ta'lim vositasi

sifatida bolaning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va o'rganishni tabiiy jarayonga aylantiradi. O'yin orqali berilgan bilimlar bola ongida mustahkamroq o'rnashadi, chunki u faol ishtirok etish orqali o'zlashtiriladi. Shuningdek, o'yin bolalarda mustaqillik, tashabbuskorlik va ijodkorlikni rivojlantiradi. Tarbiyachi o'yinni to'g'ri tashkil etgan holda bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olishi va ularning rivojlanishiga yo'naltirilgan pedagogik muhit yaratishi zarur. O'yin faoliyati bolalarda ijobiy emotsional holatni yuzaga keltiradi, bu esa ta'lim samaradorligini oshiradi. Shu sababli, o'yin faoliyati maktabgacha ta'lim tizimining ajralmas qismi sifatida qaraladi. O'yin faoliyati bolalarning har tomonlama rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, ayniqsa ularning intellektual, ijtimoiy va nutqiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Intellektual rivojlanish nuqtai nazaridan, o'yin bolalarning tafakkurini faollashtiradi, muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi. Masalan, rolli o'yinlar orqali bola turli vaziyatlarni tasavvur qiladi va ularga mos yechim topishga harakat qiladi. Ijtimoiy rivojlanishda esa o'yin bolalarga muloqot qilish, jamoada ishlash va o'zaro hamkorlikni o'rganish imkonini beradi. Bolalar o'yin davomida rollarni taqsimlaydi, qoidalarga amal qiladi va bir-birini tushunishga harakat qiladi. Bu esa ularda ijtimoiy moslashuvni kuchaytiradi. Nutq rivojida o'yin faoliyati ayniqsa samarali hisoblanadi, chunki bola o'yin davomida faol gapiradi, fikrini ifodalaydi va yangi so'zlarni o'zlashtiradi.

Dialogik nutq shakllanadi, so'z boyligi ortadi va nutq madaniyati rivojlanadi. Shu jihatdan, o'yin faoliyati bolalarning kompleks rivojlanishida muhim vosita hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim jarayonida o'yin faoliyatini samarali tashkil etish pedagogning kasbiy mahorati va metodik yondashuviga bog'liq. Eng avvalo, tarbiyachi o'yinlarni bolalarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va rivojlanish darajasiga mos ravishda tanlashi zarur. O'yinlar didaktik, rolli, harakatli va ijodiy turlarga bo'linib, har biri ma'lum maqsadga xizmat qiladi. Didaktik o'yinlar orqali bilim berish, rolli o'yinlar orqali ijtimoiy tajriba shakllantirish, harakatli o'yinlar orqali jismoniy rivojlanishni ta'minlash mumkin. O'yinlarni tashkil etishda muhit ham muhim ahamiyatga ega, ya'ni o'yin uchun qulay, xavfsiz va rag'batlantiruvchi sharoit yaratilishi lozim. Tarbiyachi o'yinda bevosita ishtirok etib, bolalarga yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi rolni bajaradi. Shu bilan birga, bolalarga mustaqil o'ynash imkonini berish ham muhim, chunki bu ularning ijodkorligini rivojlantiradi. O'yin jarayonida pedagog kuzatuv olib borib, har bir bolaning rivojlanish darajasini aniqlaydi va individual yondashuvni qo'llaydi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'yinlar ta'lim samaradorligini yanada oshiradi. Natijada, o'yin faoliyati orqali bolalarning bilim, ko'nikma va malakalari samarali shakllanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tizimida o'yin faoliyati bolalarning har tomonlama rivojlanishida muhim o'rin tutadi. U nafaqat bolalar uchun qiziqarli mashg'ulot, balki ularning intellektual, ijtimoiy, emotsional va nutqiy rivojlanishini ta'minlovchi samarali pedagogik vosita hisoblanadi. O'yin jarayonida bola erkin fikrlaydi, mustaqil qaror qabul qiladi va atrof-muhitni faol o'rganadi. Shuningdek, o'yin faoliyati bolalarda muloqot ko'nikmalarini, jamoada ishlash madaniyatini va ijtimoiy tajribani shakllantiradi. To'g'ri tashkil etilgan o'yinlar orqali ta'lim jarayoni samaradorligi oshadi va bolalarda bilim olishga bo'lgan qiziqish kuchayadi. Shu bois, maktabgacha ta'lim muassasalarida o'yin faoliyatini ilmiy asosda tashkil etish va uni ta'lim-tarbiya jarayonining ajralmas qismi sifatida qo'llash muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Sue Rogers S. *Rethinking Play and Pedagogy in Early Childhood Education*. – London: Routledge, 2021. – 210 p.
2. David Whitebread D. *The Importance of Play in Early Childhood Development*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2020. – 190 p.
3. Kathy Hirsh-Pasek, Roberta Michnick Golinkoff R.M. *Becoming Brilliant: What Science Tells Us About Raising Successful Children*. – New York: American Psychological Association, 2022. – 250 p.
4. Doris Bergen D. *Play as a Learning Medium for Future Scientists*. – Cham: Springer, 2021. – 175 p.
5. Qodirov B. *Bolalar rivojlanish psixologiyasi*. – Toshkent: O'qituvchi, 2022. – 260 b.
6. Rahmonov A. *Ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Innovatsiya, 2023. – 230 b.
7. Tursunova D. *Maktabgacha ta'lim metodikasi va nazariyasi*. – Toshkent: Tafakkur, 2020. – 220 b.